

Wandel mee langs glas in lood in Dordrecht

Dordrecht staat niet bekend als glas-in-lood-stad. En toch is er aardig wat leuk en bijzonder glas in lood te vinden. Deze wandeling gaat langs veel mooi glas in lood. Aan bewoners van de huizen is gevraagd het licht wat harder aan te zetten, om vanaf de straat het glas in lood beter te kunnen zien. Sommigen plaatsen zelfs extra lampen.

Bekijk ook het glas in lood dat niet beschreven staat. Veel bewoners hebben ook daar het licht erachter aangedaan om de wandelaars van al het moois te laten genieten. Verwacht geen spectaculaire glas-in-loodramen, maar gewoon mooi glas op andere dagen nauwelijks te zien is. Geniet van Dordrecht in de avond.

© Tekst, realisatie en idee: Jaap Bouman. December 2022.

Wandel mee langs glas in lood in Dordrecht

| 34 Locaties

1

Startpunt van de route

Hof 6

Start in het Hof en loop naar de Voorstraat door het poortje. Aan de Hofkant en de Voorstraatkant eenvoudig glas in lood met voorstellingen van schepen. Ga rechts de Voorstraat op en een tijdje doorlopen tot Voorstraat 127.

2

Voorstraat 235

Voorstraat 235

Het hoeft niet altijd bont gekleurd te zijn. In boekwinkel 't Ramsjgat eenvoudig glas dat vermoedelijk uit de jaren dertig stamt. Het pand was lange tijd een apotheek, eerst Stam, later Prins & Giltay (die vermoedelijk het glas rond 1930 aan heeft laten brengen) en als laatste Van de Rest.

3

Voorstraat 184

Voorstraat 217

Ook hier eenvoudig, groengetint glas. Het dateert van 1909, toen het pand volledig werd gerestaureerd door de Vereniging tot Instandhouding van Oude Gebouwen in Dordrecht. Die naam zegt alles. Bij die restauratie werd de top niet herplaatst. Het huis heet de Coninck van Engheland.

4

Voorstraat 217

Voorstraat 217

In het rechtse deel van deze voormalige koffie- en theewinkel van Bonten zit fraai glas in lood met bloemen boven de deur. De ondergevel (let ook op de exotische koppen) dateert van ca. 1890 toen de koffiehandelaar zich hier vestigde. Het jaartal 1874 slaat niet op de bouw van het pand maar op de stichting van het bedrijf. Het glas zal zo'n 130 jaar oud zijn.

5

Voorstraat 209

Voorstraat 209

Glas in lood als reclame voor slijterij Van Pelt. De onderpui dateert van 1907, maar het glas in lood is van ca. 1954 toen de familie Van Pelt hier een tweede slijterij begon onder de naam Slijterij 'Over de Munt', waarmee dan weer het gebouw aan de overkant van de straat werd bedoeld.

6

Voorstraat 181

Voorstraat 181

De ondergevel werd in 1933 gemaakt door W. A. Buddingh', de vader van dichter, schrijver en ereburger Kees Buddingh'. Het pand was toen een café met bovenwoning. In die tijd zal ook het glas in lood aangebracht zijn. Het pand werd later bekend als de zaak van Katrien Stal. De huidige eigenaar koestert het glas in lood. Het is onlangs gerestaureerd door Judocus van Hedel uit Kaatsheuvel.

7

Voorstraat 166

Voorstraat 166

Bankgebouw, in 1919 gebouwd naar een ontwerp van de Amsterdamse architect F.W.M. Poggenbeek. Rond 1930 zat Slavenburg's Bank er. Het glas in lood boven de voordeur stamt uit het bouwjaar. In de twee linkse ramen zaten ook (dezelfde?) glas-in-lood-ramen maar die zijn helaas verdwenen. Op de eerst verdieping eenvoudiger glas in lood dat uit een andere tijd

8

Voorstraat 158

Voorstraat 158

In 1893 gebouwd door de in Dordrecht bekende architect Carel Tenenti voor een winkelier in garen en band. Veel glas in lood met voorstellingen van Dordrecht. Op de benedenverdieping de Vuilpoort, Catrijnenpoort en de onvermijdelijke Grote Kerk. Zeker op de eerste etage is het glas van uitzonderlijke hoge kwaliteit: aap, eekhoorn en pauw. Ook in het café is glas in lood te bewonderen. Dit was het einde van de wandeling. Ik hoop dat u genoten heeft. Het maken was in ieder geval al een feestje. © Tekst, realisatie en idee: Jaap Bouman. December 2022.

9

Voorstraat 136 & 138

Voorstraat 136

Voorstraat 138 kreeg in 1929 een nieuwe ondergevel, in opdracht van de toen bekende fotograaf Gideon Brugman en gemaakt door de Gebrs. Damme. Het glas in lood werd toen ook geplaatst. In 1934 breidde Brugman zijn fotozaak uit met het pand ernaast, nu nummer 136. Dezelfde aannemer maakte weer een nieuwe ondergevel, met ongeveer hetzelfde glas in lood. De pui van 138 wordt door de gemeente gekenmerkt als 'architectonische pui in Amsterdamse Schoolstijl'.

10

Voorstraat 127

Voorstraat 127

De ondergevel is van voor 1900. In 1934 vroeg Anton Naber toestemming voor het aanbrengen van een nieuwe 'puibekleding'. Waarschijnlijk werden toen ook de glasin-lood-ramen aangebracht: penselen, inktpotten en pennen. Anton Naber was dan ook kantoorboekhandelaar. Omkeren en via de Nieuwbrug naar Wijnstraat.

11

Wijnstraat 134 (zijgevel Nieuwbrug)

Wijnstraat 139

Bij de Nieuwbrug steek je de Voorstraatshaven over. Het pand op nummer 134 is in 1906 gemaakt naar een ontwerp van de bekende Dordtse architect B. van Bilderbeek voor diens neef notaris mr. W.H. van Bilderbeek die het huis ook bestemde voor het tentoonstellen van zijn moderne schilderijen- en keramiekcollectie (thans in het Dordts Museum). Van 1919 tot 1951 was het pand in gebruik als Rijksmuseum Van Bilderbeek-Lamaison, daarna fungeerde het als kantongerecht, nu particulier woonhuis. Ga linksaf en loop richting het Scheffersplein.

12

Wijnstraat 211

Wijnstraat 211

In 1911 gebouwd in opdracht van Adriaan Hermanus en diens broer Herman Adriaan Nebbens Sterling, door de Dordtse aannemer (ook architect?) D. Pols. Van oorsprong was het een kantoorgebouw, later woonhuis. De familie Nebbens Sterling waren rentmeesters. Zij beheerden voor grootgrondbezitters (ook de Staat) de grond en waren de schakel tussen boer/gebruikers en eigenaar. Ook de pacht werd in de Dordtse Wijnstraat afgedragen, vandaar de kluis die nog steeds in het gebouw aanwezig is. Het wonderschone glas in lood verwijst naar de landbouwactiviteiten en is vanaf de straat alleen te bewonderen als er licht achter schijnt. Dat het pand ooit in gebruik was als muziekschool staat nog steeds op de deurpost te lezen.

13

Wijnstraat 158

Wijnstraat 158

De maker van dit glas in lood was niet de minste: Toon Berg. Hij is misschien wel de meest bekende onbekende Dordtse kunstenaar, maar op glasgebied een heel grote in Nederland. Dit gebouw was ooit Dordrechts Museum en later botermarkt. Toen in 1939 de bibliotheek werd uitgebreid, maakte Toon Berg tussen 1939 tot 1949 dertien glas-in-lood-ramen. In de gevels kwamen afbeeldingen van dieren (zwanen, pauwen en zwaluwen), in het trappenhuis voorstellingen met spreken en afbeeldingen die wat te maken hebben met boeken, lezen en filosofie. Bij de Wijnbrug links de brug over en daarna rechtsaf de Voorstraat op. Doorlopen tot de Visbrug.

14

Wijnbrug hoek Voorstraat 261

Voorstraat 261

In 1920 werden twee panden (café en winkel) verbouwd tot café met bovenhuis voor caféhouder Arie Dirksz Brenkman door timmerman J. van Wel. Of die ook architect was, is onbekend. De naam van de zaak werd decennialang een begrip in Dordrecht: de Poort van Kleef. Vermoedelijk werd het glas in lood (met horeca-attributen zoals koffiekkan en roemer) al bij de bouw aangebracht. Het restaurant is nu verbouwd en gaat binnenkort weer open. De glas-in-loodramen worden nog gerestaureerd.

15

Voorstraat 281

Voorstraat 281

Fantastisch non-figuratief glas in lood, vermoedelijk voor 1900 gemaakt in opdracht van broodbakker Slijper die hier meer dan veertig jaar was gevestigd. Nu een kunstgalerie.

16

Voorstraat 250

Voorstraat 250

De nog gave gevelpui uit 1937, met diep terugliggende entree, wordt tot de art deco gerekend en werd gemaakt door Bakker en Van Herwijnen architecten voor winkelier E Koch. Toen werd ook het glas in lood geplaatst. Op de houten gevelplank staat de naam: Aandagt. Hier was vanaf ca. 1950 Het Luxe en Speelgoed-Paradijs E. Aandagt gevestigd.

17

Voorstraat 266

Voorstraat 266

Nieuwe voorgevel uit 1927 voor modemagazijn Bisschoff uit Zaandam, gemaakt door timmerman C. Weber. De architect is onbekend. Mooi verticaal glas in lood. Het pand is onlangs verbouwd tot appartementencomplex waarbij het glas in lood werd gespaard. Na de oorlog zat er de ijssalon La Venezia van de familie Talamini. Het pand heeft volgens de gemeente geen enkele monumentale waarde, ook de bovengevel niet.

18

Voorstraat 339

Voorstraat 339

Deze gevel is van de bekende Dordtse architect: H.A. Reus. Het was in 1891 na zijn afstuderen zijn eerste ontwerp. Mooie Mercuriuskop. In 1937 trok servieshandelaar Tupker het pand bij het buurpand. In de eerste verdieping klein glas in lood dat wellicht niet stamt uit een van de verbouwingen in 1933 en 1937 maar ouder is.

19

Voorstraat 341

Voorstraat 341

Deze pui kreeg in 2019 de publieksprijs voor de meest geslaagde gevelrenovatie (Dordtse Puienprijs, ingesteld door de Vereniging oud Dordrecht). Het glas in lood is blank glas, in lood gezet, maar de kleuren komen van folie. Het ziet er al bij al toch mooi uit. De Visbrug over en daarna links de Groenmarkt in. Doorlopen tot de Grote Kerk.

20

Groenmarkt 167 & 171

Groenmarkt 167

Het pand waarin nu een wijnhuis zit, werd in 1919 gebouwd naar een ontwerp van de in Dordrecht bekende architect Tenenti. Opdrachtgever was een apotheker. De slang is het symbool van genezing (ook bij artsen) omdat dit dier zijn huid kan afwerpen (wat staat voor herboren worden en genezing) maar ook door zijn beet de dood kan brengen. In dit glas in lood kronkelt de slang zich rond een vijzel, gereedschap van een apotheker. Let vooral ook op het andere, fraai gekleurde glas in lood in de Vleeshouwersstraat aan de overkant zit ook een

esculaap in glas in lood, als herinnering aan de huisarts Van der Werf die hier zijn praktijk had Op Groenmarkt 171 is ééenvoudig glas in lood uit circa. 1920 waarover niet veel bekend is. In de Vleeshouwersstraat vind je dezelfde motieven.

21

Grotekerksbuurt 66-68

Grotekerksbuurt 66

Wie het kleine niet eert ... Piepklein, romantisch glas in lood van een geweldige kwaliteit op de eerste verdieping. Het pand is gebouwd in 1939 naar een ontwerp van de Voorburgse architect Schippers. Of het glas in lood er origineel in zit, is niet bekend. De burens hebben het niet.

22

Grote Kerk

Grotekerksplein 3

Vanuit de Grotekerksbuurt fraai zicht op de ramen van de Grote Kerk. In de loop van de 20e en de 21e eeuw is een aantal ramen van de kerk vervangen door gebrandschilderde ramen. Recht vooruit de Stoopramen in de Jeruzalemskapel. De familie Stoop deed in 1907/1908 een schenking voor glas-in-loodramen. Op de ramen staan ingrijpende geschiedenissen voor de stad Dordrecht, zoals de Elisabethsvloed van 1421 en de stadsbrand van 1457. De ramen zijn gemaakt door Atelier van Gebrand Glas 't Prinsenhof te Delft door glazenier Herman Veldhuis. Links de Broereramens in de Sint-Joriskapel. In 2006 door oliebedrijf Broere geschonken. Ontwerper Teun Hoeks heeft met digitale foto's een collage van moderne voorwerpen gemaakt. De objecten verwijzen naar de Dordtse ambachtsgilden maar ook naar de hedendaagse wegwerpmaatschappij. De ramen zijn vervaardigd in glasatelier Stef Hagemeier te Tilburg. Rechts in de Meerdervoortkapel, ook met Stoopramen. De ramen werden in 1931 geplaatst, ook aangeboden door de familie Stoop. De drie ramen vormen een drieluik, waarbij Christus centraal staat: leven dood en opstanding. Gemaakt door Herman Veldhuis van Atelier van Gebrand Glas 't Prinsenhof in Delft. Bij de kerk rechts en schuinrechts de Synodestraat in. Aan het einde een paar meter rechts de Houttuinen in.

23

Houttuinen 26

Houttuinen 26

Veel, heel veel glas in lood, zowel interieur als exterieur. In de voorgevel de Spuipoort en de Grote kerk. De huidige eigenaar heeft zelf het glas (dat hij in een envelop vond) in het lood gezet. Het glas dateert vermoedelijk van ca. 1925. In de zijgevel bloemmotieven. Dit van oorsprong Belgische glas in lood zat ooit in twee deuren en is door de eigenaar samengevoegd tot één raam. Boven de voordeur in het gangetje glas in lood van de Dordtse glaskunstenaar Peter Hollinga (1948) die tegenwoordig in Portugal woont. Omdraaien en dan richting Engelenburgerbrug.

24

Houttuinen 31

Houttuinen 31

Aan het pleintje met anker, hoog in de zijgevel afbeeldingen van schepen. Door de vorige eigenaar, een mastenmaker, aan laten brengen. Steek de brug over.

25

Blauwpoortsplein

Blauwpoortsplein 13

Toen in 1933 een kolossaal herenhuis was afgebroken, waarin een kweekschool zat, kwam er wat ruimte vrij voor nieuwbouw. IJzerhandelaar J. Oosterbeek kreeg een bouwvergunning voor het bouwen van vier winkelhuizen met bovenwoningen en een lunchroom met afzonderlijke bovenwoning. Al in juni 1934 waren de panden klaar. Het hele pand werd gedekt met geglazuurde, blauwe dakpannen, een mooie link naar de oude Blauwpoort. En er kwam fraai, kleurrijk 'Mondriaan' glas-in-lood in de ramen. Restaurant Finn's heeft een aantal lampen geplaatst. Het pand van Restaurant Lef is in 1926 gebouwd als bakkerij, nu restaurant Lef. Als de luifel naar beneden is, even naar de gevel lopen en het bijzondere, non-figuratieve glas bekijken. Loop verder via de Nieuwe Haven.

26

Nieuwe Haven 43

Nieuwe Haven 43

Woonhuis uit 1916–1918 in de stijl van overgangsarchitectuur naar ontwerp van architect A. Schmidt Azn. De woning werd in opdracht van Iz. Groenewegen gebouwd. Langs de voorgevel een hardstenen trottoir. Boeiend glas in lood boven de deur en in alle (!) ramen.

27

Nieuwe Haven 24

Nieuwe Haven 24

Op deze plek stond het geboortehuis van misschien wel de beroemdste Dordtenaar aller tijden, de kunstschilder Albert Cuyp (1620–1691). Het pand werd in 1902 gebouwd in opdracht van distillateur D. Muijsson die later op de benedenverdieping glas in lood liet aanbrengen dat gerelateerd is aan alcohol, zoals druiven. Het glas in lood op de eerste verdieping is er in 2007 ingezet. Het oude, waarschijnlijk meer dan 100 jaar oude glas in lood werd er uitgehaald en vervangen glas van de Hongaarse glazeniers Dóra Tatár en Béla Ónodi uit Ecser. In spiegelschrift (gezien van de straat) de tekst De Kleine Nachtegaal, plus een afbeelding van zo'n vogeltje.

28

Nieuwe Haven 16 t/m 20

Nieuwe Haven 18

Hoe mooi kan het zijn? Drie panden, bijna naast elkaar met leuk glas in lood. Geen kunstzinnige hoogstandjes, maar mooie voorbeelden hoe rond 1930 de huizen door trotse eigenaars werden verfraaid. Einde Nieuwe Haven links naar het Vlak.

29

Vlak 10

Vlak 10

Klein glas in lood begane grond en eerste verdieping. Plus een verzameling van (Dordtse) medaillons. Einde rechts, de Wolwevershaven op.

30

Wolwevershaven 40

Wolwevershaven 40

Kolossaal herenhuis uit ca 1850, nu appartementencomplex. Vroeger had elk raam glas in lood, maar dat is weggemoderniseerd. Het is nu alleen nog zichtbaar boven de voordeur.

31

Wolwevershaven 35

Wolwevershaven 35

Woonhuis uit 1893 naar ontwerp van architect W. Stok, in opdracht van de welgestelde ijzerhandelaar Brand. In 1906 kreeg het pand in opdracht van mevrouw Volker een bordestrap. Het pand was tot 1975 eigendom van houthandelaar P.J. Visser die er houten lambriseringen, schouwen en beschilderd glas in lood (zowel in- als exterieur) liet plaatsen.

32

Wolwevershaven 20

Wolwevershaven 20

Eenvoudig woonhuis (voor Wolwevershaven begrippen) maar met fantastisch glas in lood. Ooit woonde hier glasfabriekdirecteur Bouvy. Bij hem in dienst was de toen nog onbekende, later beroemde glaskunstenaar Toon Berg. Er zijn geen bewijzen dat Berg wat met dit glas in lood (ook interieur) te maken heeft, al lijkt dat wel aannemelijk.

33

Wolwevershaven 3

Wolwevershaven 3

Woonhuis uit 1896. In de dakkapel mooie kop van Mercurius, god van de handelaren en de dieven. Bouwheer was François Volgraaf, zeilmaker en reder. Hij liet onder andere in de voorgevel glas in lood aanbrengen met afbeeldingen van (hoe kan het ook anders) schepen. Volgraaf was vanaf 1934 ook eigenaar van een pand aan de overkant (aan de Kuipershaven) en daar kwamen dezelfde (of op zijn minst sterk gelijkende) medaillons in. Steek hierna de Damiatebrug over.

34

Kuipershaven 9

Kuipershaven 9

'Hetzelfde' glas in lood als in Wolwevershaven 3, maar vermoedelijk minsten 25 jaar jonger. Eigenaar was ooit François Volgraaf, zeilmaker en reder. Het lijkt er echter op dat dit glas is aangebracht door kolenhandelaar Hageman. Ooit zat het ook in het rechter deel van het pand, maar dat is verdwenen. Dit was het einde van de wandeling. Ik hoop dat u genoten heeft. Het maken was in ieder geval al een feestje. ©Jaap Bouman. Tekst,

